

ZPRAVODAJ

S P O L E Č N O S T I P Ř Á T E L I T Á L I E

Úvodem

Omlouváme se za velké zdržení ve vydávání Zpravodaje. Bylo způsobeno mj. finančními problémy, které jsme byli nuceni řešit po nečekaném sdělení Ministerstva zahraničních věcí, že s ohledem na úsporná opatření nedostane naše společnost po 14 letech na r. 2010 dotaci, na které závisí i vydávání Zpravodaje. Byli jsme nuceni reagovat i na další nepředvídané okolnosti a na množství úkolů, na jejichž zvládnutí závisí neustále se rozšiřující územní i obsahové působení naší Společnosti.

Po obnovení činnosti Jihočeské pobočky v r. 2008 se v první polovině roku 2009 podařilo **obnovit činnost pobočky v Hradci Králové a ve druhé polovině roku i v Liberci. Brněnská pobočka na zářijové valné hromadě přijala ambiciózní usnesení k rozšíření činnosti, m.j. i spoluprací se sdruženými přáteli italské kinematografie a italské opery i využitím podpory honorárního konzula Itálie v Brně. Pražská pobočka m.j. již podruhé uskutečnila srpnový koncert umělců ze Salerna, přispěla k úspěšnému průběhu říjnových italských dnů v městské části Horní Počernice a přes rostoucí konkurenci, úspěšně zvládla sedmnácti kurzy již devatenáctý ročník kurzů italštiny. Stejně se dařilo kurzům italštiny v olomoucké, plzeňské a teplické pobočce.**

Po náročné přípravě bylo přistoupeno k rozšíření vydavatelské činnosti vydáním publikace Dr. Lenky Uchytilové „Neapolské va-

riace" a přípravou k vydání, publikace Dr. Josefa Kašpara „O životě v Itálii". Zaměření obou publikací na seznámení českého čtenáře se specifikami, třetího největšího italského města i života v celé Itálii bylo pro její důležitost v r. 2009 podpořeno finanční dotací Ministerstva zahraničních věcí ČR. Vedle pokračování v přednáškové činnosti o česko-italských vztazích, italských realitách a současném dění v Itálii má rozšíření vydavatelské činnosti naší společnosti trvalý význam.

Je potěšitelné, že **k vydavatelské činnosti s tematikou česko-italských vztahů přispěli v poslední době i další členové naší společnosti: Dr. Pavel Helan knihou „Duce a kacíř", o literárním mládí Benita Mussoliniho a jeho knize Jan Hus, muž pravdy, Mgr. Eva Chodějovská, Dr. Pavel Balcárek a Dr. Pavel Helan, kteří se podíleli na vydání sborníku Roma–Praga ● Praha–Řím vydaném Českým historickým ústavem v Římě a Dr. Nella Mlsová mimořádně zajímavou knihou „I já jsem byl v Itálii", která byla vydána ve spolupráci s Univerzitou Hradec Králové s podporou grantové agentury ČR v nakladatelství Akropolis.**

K rozšíření činnosti mimopražských poboček přispělo i opakované uspořádání výstav „Toskánské zahrady" s podporou Italského kulturního institutu a výstav fotografií „Italské ohlédnutí" pořizených místopředsedou naší Společnosti Ing. Pavlem Koppem, z doby jeho diplomatického působení.

Hrdinství po italsku: Roberto Saviano a jeho Gomora

Může to znít velmi pateticky, ale Roberto Saviano je opravdu novodobý italský hrdina. Svým zasvěceným a přímočarým svědectvím o camoře, které shrnul ve své knize Gomora (italsky 2006, česky 2008), vykopal válečnou sekeru s touto zločineckou organizací. Camorra mu vyhrožuje smrtí, a proto od roku 2006 žije pod policejním dohledem neznámo kde. Můžeme tak se všemi obavami říci, že Roberto Saviano se octl v zóně smrti a autorův život je lakmusovým papírkem svobody literární tvorby v Itálii. Pokud by se Savianovi cokoliv stalo, museli bychom přitakat camorristickým klanům a potvrdit, že opět vyhrály. A to se nám za žádnou cenu nechce udělat.

Již dlouho se v Itálii neobjevil takový případ osobní angažovanosti a odvahy. V této souvislosti nás může napadnout snad jen jméno Piera Paola Pasoliniho, který nemilosrdně tepal do technofašistické konzumní italské společnosti. Roberto Saviano také Pasoliniho v Gomoře zmiňuje a přebírá refrén jednoho z jeho nejzávažnějších článků v *Corriere della Sera* z listopadu 1974. „Já znám“. Pasolini znal jména kriminálních živlů, které působily v Itálii té doby, ale jména nikdy neřekl. V tomto smyslu jde Saviano o hodně dál, jména camorristických bossů říká, uvádí konkrétní situace, detaily, až to bere dech. Autor je velmi sečtělý a znalý problematiky činnosti, struktury a způsobu fungování camorry, jeho znalost je, jak sám uvádí, nutností – pochopení situace camorry je pro něj signálem lidství. V tomto bodě ovšem podobnost s Pasolinim končí: tam, kde Pasolini odhaluje fašistický charakter postmoderní italské společnosti jako celku, Saviano rozebírá s obdivuhodnou šíří a hloubkou svět organizovaného zločinu camorry. Autor s velkou živostí vypaluje čtenáři do mozku toponymy jako Secondigliano, Casal di Principe, Mondragone nebo jména rodin jako di Laurové či Schiavonové, předkládá nekonečné seznamy mrtvých, hrůzné statistiky, které jako by nebyly možné na evropském území. Nezastavuje se před žádným sebeskandálnějším líčením zloči-

nů od pašování, narkoobchodů, ilegálního textilního průmyslu, vražd až k ilegálnímu stavebnictví, ilegálnímu nakládání s odpady – vždy v naprosté konkrétnosti času, místa a jmen zúčastněných osob, bez milosrdných zámlk.

Gomora rozhodně není letní četbou k vodě. Nejedná se o sousta, která se snadno polykají. Po dočtení knihy čtenáře mrazí, nedostavuje se uspokojení, ani žádné rozuzlení. Chce se nám s autorem jako na konci knihy křičet, vyjádřit zoufalé gesto pro umlčení totalitní skutečnosti camorry. Vyjádřit, že navzdory přesile jsme ještě zde a bojujeme za svobodu tvorby a svědectví za každou cenu. Kampánská skutečnost činnosti camorry je velmi smutná, krutá, bezcitná a totalitní. Saviano před námi rozprostírá skutečnost Kampánie jako negativ skutečnosti: nezákonnost, zločin jako něco přirozeného a vrozeného a schopnost odolávat, podávat svědectví, bojovat proti camoře jako něco naprosto zvláštního a výjimečného. A Saviano nepomíná žádný z aspektů této globální tragičnosti současné Kampánie. Jeho výpovědní sonda je stejně nemilosrdná, jako je nemilosrdná camorra ke svým nepřátelům. Autorův přínos netkví jen ve zveřejnění všech zločinů této organizace, ale též v četných reflexivních pasážích, kde se rozebírá povaha a filozofie těchto zločinů. Saviano se tak jeví jako neomylný a velmi vyzrálý vypravěč, jako jeden z mála, který jde sám proti proudu většinové kampánské společnosti, která byla přinucena se zločinem kolaborovat. Neměli bychom si ovšem myslet, že hrdinové v Gomoře neexistují. Jsou přítomni, ale jen jako výjimečné případy, které končí buď smrtí, jako v případě kněze Dona Peppina Diany, nebo naprostou izolací a samotou, jako v případě jedné učitelky ze základní školy, která se rozhodla svědčit v případě ostentativní vraždy. Autor posouvá hranici našeho vnímání literatury. V jeho knize najdeme jen málo románovosti a jen málo literatury v původním slova smyslu. Gomora je plná života, svědectví, skutečnosti, a to v takové míře, že se hranice mezi literaturou a životem dokonale stírá. Autor hází ostatním spisovatelům rukavici, podobnou jako svého času Pier Paolo Pasolini: literatura bez osobní odvahy, angažovanosti a riskování není opravdovou literaturou. Literatura, která neodhaluje skryté skutečnosti našeho života a nepomáhá nám je pochopit, není

pravá literatura. A v tomto případě je jen dobře, že zobrazované téma není zjemněno jakoukoliv poetičností či metaforičností.

Velký dík nepatří jen autorovi, ale též překladatelce Alici Flemrové, která převádí s velkou bravurou současný italský slovník 21. století. Čeština Flemrové je velmi přiléhavá, přesná, a hlavně současná. Text v jejím podání plyne velmi lehce, bez překážek a zádrhelů. Velmi cenné jsou překladatelčiny poznámky pod čarou, které čtenáři přibližují často jinak velmi vzdálené italské realie.

Tomáš Matras

Neapolské fragmenty – Bílé vrány nebo černé ovce?

Enzo Pirozzi vyměnil pistoli za filmovou kameru. Natáčí krátké dokumentární filmy, v nichž přibližuje realitu jedné z tradičních čtvrtí Sanità. Jako herec se představil v seriálech z produkce neapolského studia veřejnoprávní televize RAI 3 La Squadra (Policejní oddíl) a Il posto al sole (Místo na výsluní). Založil asociaci, která z vlastních zdrojů organizuje kurzy filmu a divadla pro děti i dospělé a vyučuje i na jedné střední škole. Nebylo by na tom nic divného, kdyby Enzo nebyl synem mocného camorristického bosse Giulia Pirozziho a teoreticky by měl být jeho nástupcem. Devětatdacetiletý Enzo viděl otce za svůj život velmi málo. Jako dítě žil s vědomím, že otec je obchodník na cestách, ten byl ve skutečnosti na útěku, v úkrytu nebo ve vězení, kde se stále nachází. Neustále však nabádal syna ke studiu a žil ve strachu, že Enzo zanechá školy. Enzo je naopak velmi vděčný, že mu otec umožnil studovat a věnovat se profesionálně své zálibě – filmování. Chce proto pomáhat mladým, kteří možnost vzdělání nemají, a ukázat jim cestu ze začarovaného kruhu organizovaného zločinu, jak se to podařilo jemu samému. Jeho snem je natočit celovečerní film s politickou a sociální tematikou Neapole.

Podobné dětství měla i šestadvacetiletá Nunzia Stolder, dcera bosse čtvrti Maddalena Raffaele

Stoldera. Jméno tížící jako balvan. Vyrůstala v rodině své tety, protože otec byl po různých pobytech v úkrytu odsouzen na mnoho let a za jeho podporování byla uvězněna i matka. Nuncia udělala tlustou čáru za minulostí svých rodičů, cení si toho, že mohla navštěvovat nejlepší školy a dostalo se jí dobrého vzdělání a teď chce i ona pomáhat mladým vyjít z tohoto bludného kruhu. Byla zvolena do městského zastupitelstva obce Quarto jako poradce pro otázky mladistvých. „Když jsem to dokázala já s mým příjmením, můžou to zvládnout i jiní, ale je potřeba jim pomoci najít alternativní možnosti, jinak je jejich jedinou volbou camorra, a to si nemůžeme dovolit,“ říká. Snaží se prosadit zákon o systematické spolupráci mezi školami a různými asociacemi v jednotlivých čtvrtích, kde se mladí mohou vyučit řemeslu – od pekaře pizzy, svatebního fotografa po řezbáře betlémů.

Devětatdacetiletý Mario del Grande se musel těžce vyrovnávat se svým „camorristickým“ původem. Jeho strýc Tonino Capuano, charismatický boss čtvrti Forcella, byl zavražděn v roce 1992, podobně přišlo o život mnoho dalších členů rozvětvené rodiny. Vyrůstal uvnitř „systému camorra“ a musel se dostat ven sám. Už jako dítě byl trochu „divný“, jiný než ostatní a místo skútru a pistole si přál k vánocům knížky a piáno. Do školy chodil navzdory strachu, že bude terčem represálií ze strany svých spolužáků, dětí bossů nepřátelského klanu. „Každá chvíle mého života byla podminěna tím, jakou cestou se vydala moje rodina.“ Už si nevzpomíná, kolikrát ho v noci vzbudil zátaň policie a jak při každé zprávě o mrtvých s úzkostí čekal, že uslyší jméno některého ze svých příbuzných. Pochopil, že žít dál v tomto světě znamená dřív nebo později účtovat s vlastní smrtí. A tak přijal výzvu jít do politiky a byl zvolen za levicovou stranu Rifondazione comunista do městského zastupitelstva, podobně jako kolegyně Nuncia, která se ovšem angažuje za opačný pól – pravcovou Forza Italia. Opačné břehy v tomto případě nehrají velkou roli, protože obecní problémy jsou společné všem.

Lenka Uchytílová

Dialekty nebo jazyky?

Italštinu jsem na rozdíl od jiných jazyků začal studovat až na univerzitě, v dávném roce 1964. Měli jsme tenkrát jednoho asistenta, který se na výklad italských dějin či literatury příliš nehodil, ale vloukl do nás pedantským, nicméně účinným způsobem základy italské gramatiky. To ostatní nás naučil italský lektor, pan Saronne, který nám přiblížil zemi, o které jsme mohli pouze snít na základě literatury či neorealistickejších filmů. V roce 1965 se ale situace poněkud změnila – hranice na Západ byly zčásti otevřeny a o rok později jsem mohl odjet na letní kurz janovské univerzity do Santa Margherita Ligure. Do Janova jsem přijel z Francie, kam mě na návštěvu pozvala jedna rodina. Na nádraží jsem se železničáře hrdě italsky zeptal, ze kterého nástupiště odjíždí osobní vlak do nedaleké Santa Margherita. Jeho odpověď mi zůstala naprosto nepochopitelná – některé zvuky vzdáleně připomínaly francouzštinu, ale nic mi neříkaly. Díval jsem se na železničáře asi velmi přehloupě, protože mě dobrácky chytil za ruku s větami typu – ty jít nalevo, pak dole, deset metry nahoru a tam vlak atd. Moje pýcha na výsledky dvouletého studia italštiny byla rozdracena. Do Santa Margherita jsem se dostal a teprve při debatě s rodinou, u které jsem byl ubytován, jsem pochopil, že železničář na mě mluvil dialektem – patrně janovským. Tak jsem si říkal, zda má vůbec význam se italštině učit, když se člověk vlastně nedomluví.

Ta věc mi zůstala v paměti natolik, že o dva roky později, když jsem měl připravovat diplomovou práci, jsem si zvolil studium benátského dialektu, v dílech slavného komediografa Carla Goldoniho. Chodil jsem do překrásné studovny nadace Giorgio Cini na ostrově Svatého Jiří, hned naproti Dóžecímu paláci a náměstí Svatého Marka. A tam mi vlastně došlo, že alespoň pokud se týká benátského, nejednalo se ve skutečnosti o dialekt, jak ho chápeme my Češi: to jest lidovou formu mluvy, která může mít, ale často nemá, svou písemnou formu. Benátky byly jak známo do Napoleonových válek nezávislou a v předchozích stoletích vlivnou a bohatou republikou, i když by bylo lépe říci oligarchií, která sahala až k Brescii, ovládala Jadran a několik významných ostrovů ve východním Stře-

domoří. A své zákony a předpisy nepsala v italštině či v latině, ale v benátské. I literární díla byla psána dialektem. Ostatně, alespoň dle mého názoru, nejživější veselohry Goldoniho jsou v benátské a některé z nich byly až později přeloženy do italštiny.

Ostatní dialekty se nedostaly tak daleko, ale je známo, že například sjednotitel Itálie král Viktor Emanuel II. hovořil se slavným premiérem hrabětem Cavourem piemontským dialektem, a ne italsky. A něco podobného platilo například na královském dvoře v Neapoli, kde se užívalo místního dialektu. Takže i z tohoto hlediska platí slavná, i když neprokázaná věta Cavourova: Udělali jsme Itálii, teď musíme udělat Italy.

To vše je úzce spojeno s historií, ale i geografii země. I dnešní italšтина je dcerou úzké skupiny středověkých geniálních tvůrců, kteří dali jazyku přesnou a bohatou formu – Dante Alighierioho, Boccaccia, Petrarky a později dalších. Tímto jazykem se hovořilo v Toskánsku a zčásti v Římě – ale v mnoha částech země nikoliv. Tím, že země zůstala rozdrobena do mnoha malých států, se nepodařilo například to, co mají Francouzi: tam od roku 1635 existuje Académie de France, která stanoví, co se v jazyce nesmí, může či musí. A tak když se v XIX. století začalo snít o sjednocení Itálie a osvobození od cizí okupace, měli Italové k dispozici vznešený, ale do jisté míry pro každodenní život nevhodný nástroj. V tom je ostatně význam spisovatele Alessandra Manzoniho, Lombardána, který přišel do Florencie, aby si zde vytříbil jazyk. Jeho „Snoubenci“ jsou významným dílem nejen pro pochopení jisté části italské mentality, ale i základním kamenem moderní italštiny. Trochu se to podobá problémům našich obrozenců, ale opačně: Josef Dobrovský musel svou první novodobou českou gramatiku napsat německy, protože češtinu užívaly především lidové a méně vzdělané vrstvy obyvatelstva. V Itálii to naopak byla, a po dlouho dobu byla, záležitost kulturní elity.

Je třeba dodat, že to často nebyla pouze otázka politického rozpolcení. Svou úlohu měla i geografie. Itálie je s výjimkou dvou nížin velmi hornatá země, kde do příchodu železnice byly kontakty mezi odlišnými regiony velmi obtížné – a to se přirozeně projevilo i na jazyku. To byl ostatně jeden z velkých problémů Itálie sjednocené až

v roce 1870. A k pochopení postačí číst literaturu z konce XIX. století – například sicilského Giovanni Vergu, jehož italštinu bez jisté znalosti sicilských poměrů Středoevropan snadno nepochopí. Anebo postačí si vzpomenout na některé slavné italské filmy, například Monicelliho „Velkou válku“, (1915–1918), kdy pro jihoitalské vojáky byla fronta na Piavě zjevně někde v cizině.

Mussolini, který se v propagandě vyznal, to pochopil, a proto věnoval velkou pozornost rozhlasu a filmu, které šířily po celé zemi jednotný jazyk – italštinu, o čemž se více zmiňuji v jiné kapitole.

Rozhodující obrat do moderní italštiny přinesla televize. Protože poprvé v dějinách mohla celá Itálie sledovat stejný program, ve kterém se hovořilo společně srozumitelným jazykem. A tak se poprvé situace začala měnit – v rodině mezi sebou přestávali mluvit dialektem, ale italsky. Ironií osudu je, že obrovskou zásluhu na tom měl jistý pan Mike Bongiorno, který se narodil v italské rodině v USA, ale před válkou se vrátil do Evropy. Pracoval v různých amerických médiích a pak od roku 1954 stál u kolébky italské televize. Jeho specialitou byly kvízy. Koncem 50. let, když RAI vysílala jeho „Lascia o raddoppia“, divadla a kina měnila program, protože věděla, že stejně každý bude sedět před televizorem buď doma, u známých či v baru, kde se na něj dívaly desítky lidí.

Z tohoto pohledu se také italská televize „chovala“ lépe než film. Hlasatelé i novináři museli hovořit bez přízvuku, z něhož by bylo možno poznat, z které části Itálie pocházejí. V zemi, kde po II. světové válce ještě existovalo jistě, a nikoliv zanedbatelné procento negramotných, měly televizní kurzy italštiny také svůj pozitivní dopad. Část kulturní elity se na celou věc dívala trochu snobsky – podle jejich názoru byla, televizní italština značně zploštěná a výrazově chudá. Když se ale nedávno konal pohřeb Mikea Bongiorina, všichni museli uznat, že on se o sjednocení Itálie zasloužil více než mnoho politiků či velkých intelektuálů.

Koncem 70. let se zdálo, že dialektům odzvonilo. Jenže se stal pravý opak: stále více otevřené hranice vedly k tomu, že v početných italských regionech se lidé začali vracet ke svým kořenům, identitě, zvláště od poloviny 90. let, kdy i do Itálie začal proudit příliv imigrantů ze Severní Afriky, Blízkého východu, Asie či Východní Evropy. A tak

dialekty ožily. V některých případech měly i velký literární úspěch i za hranicemi. Je to třeba známý Andrea Camilleri, jehož detektivní příběhy jsou psány jazykem, který se nachází na půl cesty mezi sicilštinou a italštinou. Této situace využila i Liga Severu, aby více zdůraznila odstup od centralistického Říma. Někdy to přehání (například v některých oblastech přepsala italské názvy obcí či měst do místního dialektu), ale má pravdu v tom, že například veřejnoprávní televize RAI příliš často tolerovala a toleruje, aby hlasatelé či novináři hovořili výrazně římským či jihoitalským přízvukem.

Liga Severu se rozhodla, že z dialektu učiní část svého boje „za osvobození a emancipaci Severu“. Chtěla by, aby se ve školách učil i dialekt a aby se dialektu musely učit i děti imigrantů. To je ovšem nesmysl, protože piemontský dialekt se od benátského dosti liší a nakonec musejí dva poslanci Ligy z těchto oblastí, používat italštinu, aby se domluvili. Většina italských politiků se na požadavky Ligy dívá s obavami, které jsou podle mého názoru zbytečné. Dialekty asi zůstanou součástí italského života – životní podmínky v různých regionech jsou odlišné. Ale po 150 letech sjednocené Itálie se dá klidně říci, že pokud se ještě nepodařilo vytvořit Italy, jak o to usiloval Cavour, italský jazyk určitě ano. Svědčí o tom nejen slušná řada významných spisovatelů a básníků, kteří píšou a psali italsky, ale i poměrně vysoký počet cizinců, kteří by se jazyku chtěli naučit.

Také italština je vystavena nebezpečí, před níž stojí všechny ostatní evropské jazyky. Někteří mladí lidé nečtou a dívají se spíše na computer a na elektronické hry. A jejich slovní zásoba vypadá podle toho. Lajdáctví a zbytečně necitelné přejímání angloamerických výrazů se děje i zde. I v Římě zní „retail“ v ústech komentátora vznešeněji než „maloobchod“ – ale i zde to často skrývá nulový obsah celého projevu. Italové v tomto ale reagují jinak než Francouzi: mají za sebou mnoho nadvlád a jsou přesvědčeni, že i itang'liano, jak ho ironicky nazývají, dříve či později zmizí, aniž by se za tím účelem měly schvalovat předpisy, které by stejně nikdo nedodržel.

Spíše by bylo nutné, aby italské byrokraty někdo přesvědčil o tom, že vyšroubované věty jsou pro většinu lidí zbytečně komplikované a někdy nesrozumitelné. V městských autobusech se jíz-

denky mají „obliterare“ a ne „timbrare“. Ten první výraz s výjimkou univerzitního profesora nikdo nepoužije. V bance je napsáno, že se má „provvedere al pagamento“, (přistoupit k zaplacení), zatímco by stačilo jednoduché „pagare“ – zaplatit. A tečka. Nový guvernér italské banky Mario Draghi, který svého času pracoval v Londýně, asi britským pragmatismem načichl a nařídil právě italským bankám, aby své předpisy a návody psaly sice spisovně, ale pokud možno co nejsrozumitelnější a nejjednodušší formou.

K tomu bych přidal i jednu optimistickou poznámku. Italové si neustále stěžují, že se v zemi málo čte. To určitě platí zvláště o denním tisku, jehož tiráž se nemůže srovnávat s tím, co mohou vykázat ve Velké Británii či Německu. Ale například četba odborných časopisů a zvláště publikace knih na tom nejsou tak špatně.

Josef Kašpar, Řím

Prezidenti a hlavy státu v Itálii

Návštěvy korunovační, vládní a prezidentské.

Cesta do Itálie patřila od středověku k povinnému rituálu u panovníků, kteří se na Apeninský poloostrov vydávali za účely válečnými, diplomatickými a zvláště na takzvanou římskou jízdu, která byla nezbytná při jejich císařské korunovaci. Tak tomu bylo za Karla IV., který završil svoji kariéru římskou korunovací. Přemyslovci doprovázeli na Apeninský poloostrov německé císaře, Lucemburkové byli sami jako císaři v Itálii mnohokrát, Karel IV. jako patnáctiletý bojovník, zastupující lucemburské zájmy v severní Itálii. Král dvojího lidu Jiří Poděbradský se sám do Itálie nevydal, ale poslal poselstvo k papeži, aby jednalo o kompaktátech a legalizaci dvojvěří. Jeho protivník a konkurenční král Matyáš Korvín si posílal do Itálie pro nevěsty. Ale také habsburský panovník, jako hlavy mnohonárodnostní monarchie, cestovali do Itálie za svými příbuznými vladaři, kteří ovládali části italských států. Císař Josef II. byl v Římě několikrát i na neoficiální cestě jako zvědavý „turista“.

Také čeští politici pobývali v Itálii ještě před vznikem samostatného státu. T. G. Masaryk se podle vzpomínek markýzy Benzoniové, přítelkyně Rastislava Štefánika, učil jezdit na koni ve villa Borghese v Římě ještě v době první světové války, aby byl připraven na úkoly, které ho čekaly. Nesporně všechny politiky počtem návštěv předčil Edvard Beneš, nejdříve jako organizátor odboje proti Rakousku-Uhersku, pak jako ministr zahraničí mladého státu, pro nějž hledal všechny cesty k uznání a k diplomatickému přijetí. Jeho úkolem bylo mezinárodní jednání i prezentace českých zemí. V květnu 1924 se ministr Edvard Beneš sešel v Římě s italským ministerským předsedou Benitem Mussolinim, aby s ním předběžně dojednal smlouvu o Srdečné součinnosti, 17. května Beneš navštívil papežského státního tajemníka kardinála P. Gaspariho. Za pobytu Edvarda Beneše v Římě bylo dojednáno, že prezident T. G. Masaryk navštíví oficiálně italského krále Viktora Emanuela v říjnu 1924. Při Benešově římské cestě pobýval T. G. Masaryk v Taormině, kde mu Beneš předložil návrh smlouvy o Srdečné součinnosti, kterou 28. května italský ministerský předseda a ministr Beneš podepsali.

Beneš jako přední představitel Rady společnosti národů cestoval do Itálie často i v této funkci a při svých cestách navštívil opětovně italského ministerského předsedu Mussoliniho. Beneš jezdil též do Itálie soukromě, například s manželkou Hanou na léčení v roce 1922 do lázní na Lidu. Masaryk pobýval také v Itálii často za účelem soukromých cest, při nichž se samozřejmě nevyhnul ani různým neoficiálním i oficiálním setkáním. Zachovaly se Masarykovy fotografie z návštěvy památek a Říma v roce 1922.

Po druhé světové válce vzájemné návštěvy nebyly vyhledávány zvláště proto, že obě země patřily do odlišných politických uskupení. Tato situace se změnila po roce 1989, kdy se stala sametová revoluce ve světě populární a cesty politiků i hlav státu začaly být častější. Kontakty byly i na úrovni ministrů, představitelů politických stran a četných organizací. Vládní turistika i nezávislé přátelské návštěvy Itálie jsou u dnešních politiků velmi oblíbené. Z četných cest byla významná pro vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Itálií stát-

ní návštěva Václava Havla v Itálii v dubnu 2002. V téže roce u příležitosti summitu NATO / EAPC v Praze navštívil Českou republiku předseda vlády Silvio Berlusconi s italskou delegací. Kromě toho se staly již pravidlem návštěvy delegací Senátu či Poslanecké sněmovny, jednotlivých ministrů a významných politických osobností na úrovni předsedů vlád.

Také prezident Václav Klaus má k Itálii blízko, umí italsky, v Itálii krátce studoval, jezdí sem poměrně často lyžovat i na státní návštěvy. Byl tu například v roce 2006 na olympiádě v Turinu a při této příležitosti navštívil i muzeum v Roverettu.

Itálie vždycky patřila k diplomatickým destinacím českých politiků i k jejich preferovaným turistickým cílům. Setkání na všech úrovních měla vždy pozitivní vliv na vzájemné vztahy a otevírala cesty ke kulturní a hospodářské aktivitě, která formou výstav, publikací a dalších setkání doprovázela diplomatická jednání.

Irena Bukačová

Velkovévodkyně A. M. Františka Toskánská

Jednou z nejvýraznějších postav první poloviny 18. století se v Čechách stala velkovévodkyně Anna Maria Františka Toskánská. Badatelé se s jejím jménem setkávají často v archivech a široká veřejnost u mnoha kulturních památek. Z literatury však lze o této paní získat jen značně útržkovité a rozporuplné poznatky. Následující řádky mají proto podat alespoň stručný obraz jejího původu a působnosti – a naznačit, proč právě prostřednictvím této ženy k nám italské Toskánsko tak podivuhodně proniklo.

Sasko-Lauenburští a Čechy.

Anna Marie Františka pocházela z rodu Askániů, vládnoucího od konce 12. století v Sasko-Lauenburku, tj. v někdejší slovanském Ratibořsku na dolním Labi u Hamburku, povýšeném roku 1260 v rámci říše na vévodství.

Za třicetileté války náležel k předním vojevůdcům Habsburského císařského domu kníže Julius Jindřich Sasko-Lauenburský. Za odměnu mu bylo umožněno, aby roku 1623 výhodně získal město a panství Ostrov na Karlovarsku. Tím začalo vytváření posléze značně rozlehlých držav tohoto severoněmeckého rodu v Čechách, neboť Julius Jindřich nejen přikupoval další statky, ale roku 1632 se oženil s Annou Magdalenou z Lobkovic, vdovou po Zbyňku Novohradském z Kolovrat a dědičkou panství Buštěhrad, Zákupy a Horní Police s Cvikovem.

Roku 1656 zdědil Julius Jindřich stolec panujícího vévody Sasko-Lauenburského. I dál však navrávalo žil v Čechách. Snažil se konsolidovat své válkami postižené majetky, v Ostrově budoval rozlehlý zámecký areál a reprezentativní sídlo zřizoval také v Zákupích. Zemřel jako devětatřicetiletý v roce 1665.

Jeho všestranným nástupcem se stal syn Julius František. Ten dokončil a náležitě vybavil obě uvedené rezidence a mimo Ploskovice (získané už roku 1663) přikoupil v roce 1668 statek Zvoleněves a hned nato i Mikovice. Sasko-Lauenburskému vévodství a českým dominiím vládl ze Zákup, kde zbudoval kapucínský klášter. Roku 1680, kdy ještě zakoupil statek Svádov, se jeho državami přehnal tehdejší velké selské povstání. Roku 1683 se pak vévoda Julius František vyznamenal při obraně Vídně obležené Turky a císaři prokázal rovněž další cenné služby.

V roce 1668 se Julius František oženil s Marií Hedvikou Augustou, dcerou falckraběte ze Sulzbachu. Po její smrti v roce 1681 zůstaly z tohoto manželství pouze dvě dcery. Vévoda ovšem pomýšlel na další sňatek, aby si snad ještě zajistil mužské potomstvo. Když však mělo roku 1689 dojít z tohoto důvodu k dlouho odkládané cestě do Lauenburka, Julius František dne 30. září ve věku čtyřiceti osmi let na zákupském zámku zcela nečekaně zemřel.

Tak zanikl po meči starobylý vévodský rod Askániů. Dvě pozůstalé nezletilé dcery si na Sasko-Lauenburko nemohly činit žádný nárok, země se ostatně zakrátko zmocnil Jiří Vilém Brunšvický. Navzdory tomu bylo však dědictví obou princezen bylo nevšedně velké. Mladší dcera Františka Sibyla

Augusta, narozená roku 1675, obdržela zámek Ostrov se západočeskými sasko-lauenburdskými statky. Starší Anna Marie Františka, narozená dne 13. června 1672, se pak stala dědičkou několika panství ve středních a severních Čechách se sídelním zámekem v Zákupech. Poručnictví nad vysoce urozenými nevěstami převzal císař Leopold I, který péči o ně svěřil roudnickému knížeti Ferdinandu Augustovi z Lobkovic a jeho choti Marii Anně.

Prvé manželství Františky

Když byly princezny přechodně nastěhovány do zámku v Roudnici nad Labem zapudili Lobkovicové hraběnku Polyxenu Vršovcovou, která byla vychovatelkou obou sester a zřejmě i otcovou metesou. Nato byly zorganizovány velkolepé námluvy. Přihlásil se početný zástup uchazečů – mimo jiné Princ Evžen Savojský (později proslulý habsburský vojevůdce), princ Bedřich August Saský (zvaný August Silný, následně polský král) a mnozí další.

Zcela věcná, především majetková jednání vedla k tomu, že jako první se v březnu 1690 provdala za markraběte Ludvíka Viléma Bádenského (zvaného Turkobijce) mladší, teprve patnáctiletá Františka Sibyla Augusta. Sňatek osmnáctileté Anny Marie Františky s Filipem Vilémem, falckrabětem z Neuburgu (narozeným 11. listopadu 1668) se konal rovněž na roudnickém zámku už dne 29. října 1690, ovšem s menší nádhrou, neboť krátce před tím zemřel ženichův otec.

Dělba dědictví dcer se přitom značně protáhla, protože vznikly spory o mobiliář (zlato, stříbro) hodiny a zejména vzácné kusy rubínového skla zhotoveného na několika místech sasko-lauenburských českých držav). Zatímco Augusta se pak odebrala s manželem do Ostrova, Františka a její choť odjeli do Neuburgu. Když se za několik měsíců vrátili do Zákup, pustil se Filip Vilém do zvelebování vybraných objektů, zejména dvorů a mlýnů na jednotlivých panstvích.

Manželství se zřejmě vyvíjelo velmi dobře a vedlo k narození dvou dcer, Leopoldiny Eleonory Alžběty Františky Augusty dne 22. října 1691 a Marie Anny Karolíny Luisy Františky dne 30. ledna 1693. Avšak už několik týdnů po této druhé šťastné události zavládl i v zákupském zámku smutek. Dne 8. března zemřela prvorozená dcera

a dne 10. dubna 1693 se náhle rozloučil se světem manžel a otec Filip Vilém z Neuburgu – a to ve věku necelých dvaceti pěti let. Byl pohřben v zákupském kostele sv. Fabiána a Šebestiána.

Druhé manželství a Mediciové

Ve věku pouhých jedenadvaceti let se Anna Františka stala vdovou. Jelikož vlastnila značné jmění, bylo nutno předpokládat, že se opět provdá. Do záležitosti ale zasahoval svými zájmy vídeňský dvůr; ostatně s císařovnou Eleonorou, rozenou z Neuburgu, byla Františka od svého prvního sňatku v příbuzenském poměru. Jednání se proto značně táhla, až konečně připadla volba na Jana Gastona z proslulého vládnoucího rodu toskánských Medicíů

Jak známo – tento prastarý, původně měšťanský rod získal díky své hegemonii posléze velkovévodský titul a učinil z Florencie bohaté, uměleckými poklady a pestřím životem oplývající hlavní město italského Toskánska. Od roku 1670 tam vládl velkovévoda Cosimo III, který měl tři potomky: Ferdinanda, Jana Gastona a Annu Luisu. Tato princezna se roku 1690 provdala za kurfiřta z Neuburgu, bratra zemřelého Filipa Viléma, stala se švagrovou zákupské vdovy. A tak na její přímluvu, vydatně podporovanou císařským domem, došlo dne 2. července 1697 v Düsseldorfu ke svatbě Jana Gastona, narozeného 24. května 1671, s Annou Marií Františkou.

Ujednání na dálku způsobilo, že manželé se osobně poznali krátce před sňatkem. Podle uzavřené smlouvy zůstal každému z nich dosavadní majetek i dispozice s ním. Po příchodu do Čech však došlo k neúnosnému přeplnění zákupského zámku dvojnásobným komorstvím i častými hosty. Hlučné dění sice těšilo prince, ale záhy se znelíbilo jeho choti. Projevil se hluboké rozdíly v charakterech, výchově a názorech obou manželů, což přivedilo rychlý a neřešitelný rozkol.

Je ovšem třeba konstatovat, že zákupská paní měla opravdu nezvyklou povahu. Její způsoby a zájmy byly drsné a spíše mužské. Výtečně jezdila na koni, střílela a lovila. Milovala venkov a vyhýbala se palácům a městům. Byla nepoddajná, vášnivá a panovačná, avšak zároveň překypovala soucitem, dobrosrdečností a zbožností. A především si zakládala na úspěšném hospodaření svých držav.

Slavnostní večeř BOEMIA – EXODUS Z ÚDOLÍ VALLE DI LEDRO

Naproti tomu Jan Gaston Medici byl veselý, zahálčivý marnotratník, který se nikdy nestaral o vážnější záležitosti a snažil se jenom všestranně užívat života. Lákaly ho hry a pitky s pochybnými dobrodruhy a ženštinami, ale nad to měl i homosexuální vztahy. Svě choti se proto stále víc vyhýbal. Odjížděl do Prahy, aby trávil čas ve vykríčených krčmách, – anebo cestoval Evropou. Pobýval v Drážďanech, Lipsku a Hamburku, avšak oblíbil si zejména Paříž, kde ve skandálním exilu žila jeho matka Margareta Luisa, velkovévodkyně Toskánská z francouzské královské orleánské větve.

Zprávy o rozpadajícím se soužití zákupských manželů se pochopitelně donesly ke dvorům ve Vídni i Florencii. Především Cosimo III. si posléze uvědomil vážnost situace a volal syna k pořádku. Naléhal, aby se s manželkou usadil v Toskánsku. Anna Marie Františka však odmítla, dokonce i navzdory domluvám císaře Leopolda I. Z Florencie měla za daných okolností oprávněný strach a bála se nejenom hrozcího příkoří, nýbrž doslova o život.

Když proto princ Jan Gaston seznal, že otcovu vůli neprosadí, rozhodl se k nevyhnutelnému kroku. Někdy během roku 1706 navždycky opustil Čechy i svou vzdorující choť a natrvalo se vrátil do Florencie. Rozhárané, bezdětné manželství tak úplně ztroskotalo a manželé se už nikdy nesetkali. Ani roku 1713, kdy zemřel následník velkovévodského trůnu princ Ferdinand a Jan Gaston převzal jeho postavení a ani když dne 31. října 1723 skončil Cosimo III. a Jan Gaston se stal vládcem Toskánska. Do Zákup ovšem ani potom nepřicházely z Florencie žádné důchody nebo dopisy stejně jako opačným směrem. Pouze princezna Anna Marie Františka se od té doby důsledně podepisovala jako „panující velkovévodkyně Toskánská“, ačkoliv tuto zemi nikdy nespátřila a do jejího dění nemohla a ani nechtěla zasahovat.

Pro úplnost ještě dodejme, že velkovévoda Jan Gaston vládl ve Florencii podle převažujících zpráv velmi podivně. Neopouštěl údajně svou komnatu a téměř vše za něho rozhodoval komorník Julian Dami, jehož měl vedle sebe už v Čechách. Když pak dne 6. října 1737 Jan Gaston zemřel, odešel s jeho osobou proslulý rod Medici navždycky z dějin.

*Otakar Špecinger
dokončení v příštím čísle*

Byl uspořádán v úterý 24. 11. 2009 v Mramorovém sále Clam-Gallasova paláce v Praze spolkem Praha–Cáchy/Aachen ve spolupráci se Společností přátel Itálie a Italsko-českou obchodní a průmyslovou komorou. Byl věnovaný památce italských vysídlenců z údolí Valle di Ledro a také solidaritě obyvatel českých měst a vesnic, kteří jim v této těžké životní zkoušce nabídli pomoc a přátelství.

V roce 1914 patřila oblast Tridentiska k Rakousku-Uhersku, všichni muži tudíž museli narukovat do první světové války. Když pak v květnu roku 1915 Itálie vstoupila do války na straně mocností Dohody a v této pohraniční oblasti se očekávaly první boje, byl vydán příkaz k evakuaci civilního obyvatelstva. Během několika hodin museli převážně ženy, děti a starci opustit své domovy, vše, co za celý život pracně budovali, udržovali a měli rádi. Lidé, kteří z velké většiny nikdy nevycestovali z rodného údolí, museli z čista jasna nastoupit do nákladních vlaků a strávit tam celé dny na cestě za neznámým cílem a nejistou budoucností.

Po strastiplné cestě byli za několik dnů vysazeni v Čechách, kde byli rozděleni do několika měst a obcí, a tam umístěni přímo do českých rodin. Předpokládalo se, že tato anabáze potrvá několik týdnů, nakonec z toho byly téměř čtyři roky. Bez finančních prostředků, bez znalosti reálií a českého jazyka to byla pro italské obyvatele velice těžká životní zkouška. Po počáteční nedůvěře českého obyvatelstva si Italové svou pracovitostí, skromností a zbožností záhy získali úctu a lásku Čechů.

Čechy se pro Italy staly místem, kde se sní o návratu, kde rostou děti, kde se čeká na manžele z fronty, kde se pěstují v rámci možností vlastní tradice a kultura. Jestliže toto vysídlení na jedné straně představovalo drama, bolest, v některých případech i smrt, na druhé straně se stalo mimořádným příběhem solidarity, podnikavosti, integrace. Vzniklá přátelství a vztahy přetrvaly desítky let. Úcta a obdiv patří především ledrenským ženám, které se většinou samy staraly o celé rodiny – děti, rodiče. A strasti a útrapy následovaly i po

návratu domů do Itálie, kde je čekaly rozbořené domy a znovubudování domovů. Nicméně na svůj exodus vzpomínají s láskou a vděčností.

Aby jejich potomci na tuto událost nezapomněli, zachytili Italové orální svědectví dosud žijících italských i českých pamětníků ve filmovém dokumentu *Vzpomínky na Čechy*. O této historické události vydali také výpravnou knihu historika Daria Colomba „Čechy – exodus z údolí Ledra 1915–1919“.

V loňském roce uzavřel Svaz obcí Valle di Ledro s osmi českými městy a obcemi, ve kterých vysídlenci přečkali válku, dohodu o partnerství. V červnu letošního roku se více než 500 potomků italských vysídlenců vypravilo do Čech po stopách svých předků a v každém z měst, které vysídlencům poskytl azyl, uspořádali děkovný koncert. Závěr patřil slavnostní mši na Svaté Hoře u Příbrami, která byla v minulosti pro italské uprchlíky důležitým poutním cílem pro setkání jak s Bohem, tak i se svými krajany.

Čestnými hosty slavnostního večera byli:

- J. E. Fabio Pigliapoco, velvyslanec Italské republiky v České republice.
- J. E. Vladimír Zavázal, velvyslanec České republiky v Itálii.
- Miroslava Němcová, 1. místopředsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.
- Franco Panizza, člen rady pro kulturu provincie Trento.
- Giuliano Pellegrini, předseda svazu obcí Valle di Ledro.
- Starostové italských a českých obcí, které uzavřely vzájemnou dohodu o partnerství.

Přednášející:

- JUDr. Miroslav Oliverius, spoluautor knihy *Památce vysídlenců z údolí Ledro*.
- Stanislav Příbyl, vikář.
- Pierangelo Giovanetti, historik, ředitel časopisu *L'Adige*.
- Lucie Chvojková, novinářka.

Ing. Jaroslava Otípková

Na „zkušené“ v Itálii

Ve druhé polovině srpna se skupina sedmi studentů (houslistů a violistů) zúčastnila projektu italské společnosti J. Futura Association „J. Futura Orchestra – International“. Jedná se o čtrnáctidenní kurz orchestrální hry, který probíhal v horském prostředí nedaleko města Trenta. Symfonický orchestr byl složen z předem vybraných studentů – (samotné akci předcházela krátká konkurz) a profesionálních hráčů do 30 let z Itálie, Francie, Portugalska a České republiky.

Z Prahy jsme odjížděli sice s veselou (velmi jsme se všichni těšili), avšak naše pocity byly lehce smíšené – přece jen jsme netušili, co nás čeká, s jakými lidmi se setkáme, jaké na nás budou kladeň nároky... Po zdlouhavé cestě jsme krátce před desátou hodinou ranní dorazili do Trenta, kde nás velmi přátelsky uvítal jeden z hlavních organizátorů akce, dirigent Maurizio Dini Ciacci. Posnídali jsme v místní kavárně a poté jsme byli převezeni na „místo činu“ – do hotelu Monte Bondone v městečku Vaneze. Zde jsme se ubytovali a dospávali probdělou noc. Večer jsme byli pozváni na společné posezení a „pravou italskou“ večeři, kterou nám M. Dini Ciacci osobně připravil.

Druhý den (17. 8.) jsme využili volna a dopoledne zajeli obdivovat krásy Trenta, odpoledne jsme si společně přehráli předepsaný repertoár a večer již patřil seznamování – začaly se sjíždět skupinky spoluhráčů – z Francie, Portugalska a Itálie. 18. 8. odstartoval vlastní projekt. Zkoušeli jsme většinou dvakrát, někdy i třikrát denně, buď jednotlivé nástrojové skupiny zvlášť pod vedením špičkových italských profesorů, nebo celý symfonický orchestr dohromady. Po týdnu práce následovaly dva koncerty v Trentu a Calavinu. Francouzský dirigent Jean-Luc Tingaut s námi nastudoval Pavanu od G. Faurého, Beethovenovu 4. symfonii B dur op. 60 a Suitu „Ein Sommernachtstraum von Shakespeare“ F. Mendelssohna-Bartholdyho. Druhý týden pobytu jsme nacvičili a na závěr pod taktovkou M. Dini Ciacciho opět dvakrát veřejně předvedli *Ouverturu D dur „V italském stylu“ F. Schuberta, Českou suitu op. 39. A. Dvořáka a symfonii č. 4 A dur „Italskou“ F. Mendelssohna-Bartholdyho.*

Atmosféra celých 14 dnů byla velmi soustředěná, zároveň však příjemně uvolněná. Nechyběl ani volný čas, se kterým jsme mohli naložit dle svého uvážení - někteří dali přednost odpočinku u jezera, jiní horské turistice. V areálu hotelu jsme pak hráli tenis, stolní tenis, stolní fotbal, kulečnický apod. Celá akce byla zakončena slavnostním večírkem, na kterém se strhla spontánní taneční party – jak jinak, než za zvuku klavíru, klarinetu, flétny, kontrabasů a houslí...

Jsem moc ráda, že jsem byla k tomuto projektu přizvána. Myslím, že je to neocenitelná zkušenost jak pro začínající muzikanty z hlediska hudebního, tak pro člověka obecně – není nad to, trávit nějaký čas ve společnosti cizinců a komunikovat s nimi. Chtěla bych ještě jednou mockrát poděkovat zainteresované „Společnosti přátel Itálie“, že nám tento nevšední zážitek zprostředkovala a umožnila nám pokročit v naší budoucí profesi zase o krůček vpřed.

Alena Kostková

Jak je ve Scarlinu krásně!

Obyvatelé Scarlina, zvaní Scarlinesi, jsou na svou vesničku velice hrdí. A nedali by jí ani za nic ublížit. Při tom využívají všech triků a nápadů. No, posuďte sami:

Jednou se zastavil ve Scarlinu bohatý turista z Milána. Jak se poznalo, že je bohatý? O to se staral on, aby se to poznalo. Při pohledu od baru Tentation směrem k Elbě blahosklonně uznal, že „to není tak špatné.“ Francesco, který mu ukazoval vísku, začal básnit: „U nás je tak krásně. Podívejte se ten výhled, to panorama, no, to v Miláně nemáte! Moře, ostrovy, pobřeží, krajina, lesy, olivové háje! A ty olivy! Ten olej z nich, to je učiněná pohádka! A ty vinice, koukejte tamhle, to je krása, co?! A to víno! To není víno, to je elixír! A ten klid! Slyšíte nějaké automobily nebo tramvaje? Kdepak, slyšíte jenom ptáčky, přírodu a vítr! No, a ten vzduch. Člověče, cítíte ten vzduch? To je čistota, to je vůně! Pane, tady je stoprocentní ozón. Tady je krásně, co? U nás je tak krásně, tak krásně, že... že... že tady se neumírá. To jste nevěděli, co? U nás nikdo neumírá!“ Miláňan už se také

začínal divit. Jenže život je zlý a zkazí, co může. A tak v okamžiku, kdy měl Francesco toho milánského nadutce už tak daleko, objevil se pohřební průvod. Miláňec zařval: „Tak tady nikdo neumírá? A co je tohle? Vždyť to je pohřeb! Člověče, vy mi tady vykládáte nesmysly!“ Francesco byl trochu překvapen, ale protože sám nevěřil všemu, co povídal, nenechal se vyvést z míry a duchapřítomně vysvětloval: „No právě, nikdo neumírá! Tohle byl náš hrobař, ten právě proto umřel hladem!“

Jan Kříž

Regionální zvláštnosti italské kuchyně: Emilia Romagna

1. část

Tento region se vyznačuje dvěma zcela odlišnými skutečnostmi: Emilia je pádská (podle řeky Pád) s rovinatou krajinou, Romagna je země ostřejší – na jedné straně Apeniny, na druhé moře.

V povědomí gastronomické literatury se kraj objevuje jako pohádková země blahobytu (paese della cuccagna), fantastické království potěšení, které obývají dobrosrdeční a požitkářští Emiliani a vznětliví a rozhodní Romagnoli. Zem vyznačující se přirozenou dispozicí k radosti a náklonností k rozkoším chutím.

Již od renesančního a barokního období našemu poloostrovu dominovaly dvě velké školy gastronomického myšlení – papežského dvora a emiliánská. V Emilii se narodili někteří z nejvýznamnějších kuchařů a gastronomických literátů té doby, na šlechtických dvorech v Emilii sloužili slavní kuchaři.

Vznikla tak kuchyně hutná, dobře ochucená, chutná a štedrá, kuchyně přející společenskému posezení. Emilia je zemědělským krajem produkujícím obilí, ovoce a zeleninu, máslo a mléko. Romagna, to je také moře, které nám na stůl dodává velké množství ryb. Pak tu jsou údolí Valli di Comacchio – jedna z nejkrásnějších lagunových scenérií Itálie, jejíž hlavní specialitou je úhoř. Jeho vůně je ukazatelem věru jedinečného a zvláštního prostředí. „Bologna je velký hrad, kde jsou

samé žranice" říkala jedna z postav knihy Pellegrina Artusiho „Věda kuchyňská a umění dobrého jídla“, když se ubírala na časté gastronomické posezení s přáteli.

KUCHYŇĚ EMILIE

Tak jako většina italských krajů, Emilia nemá jednu kuchyni, ale konstelaci místních kuchyní, což je výsledek osmi století autonomie zdejších měst, od období obcí až ke sjednocení Itálie. Větší centra byla po dlouhou dobu opravdovými hlavními městy jednotlivých oblastí.

Přechod k období vévodství zaznamenává i změny na poli gastronomie. Ale zatímco kuchyně kraje Romagna byla téměř po čtyři století součástí kuchyní papežského státu, v Emilii se projevují rozdíly mezi jednotlivými městy, které pak dohromady skládají velice pluralitní gastronomický obraz, přesto se však vyznačující významnými společnými rysy.

MORTADELLA, BOLOGNA

Jedním z produktů, kterými se vyznačuje kulinařská tradice „Tlusté Bologne“, jak je Bologna známa po celém světě pro svou nezadržitelnou vášeň po jídle, je mortadella. Název pochází z latinského „myrtatum“ protože při přípravě tohoto salámu se ve středověku k ochucení používala myrha. Mortadella se vyrábí v různých formátech, čím větší, tím těžších. Dnes se dělá z masa nejmenno mletého a smíchaného s kousky špeku, konzervačních přípravků, soli, jemně mletého bílého pepře, celého černého pepře, semínek koriandru, směsi koření, oloupaných pistácií a vína. Pak následuje tepelná úprava.

PARMSKÁ ŠUNKA (CRUDO DI PARMA)

Pokud je Bologna „tlustá“, tak Parma není o nic méně. Také proto, že každá obec parmské provincie má v masových výrobcích svoji specialitu: Culatello di Zibello, Vescovo di Colorno, Salame di Felino a Prosciutto di Langhirano. Nejpopulárnějším tradičním parmským produktem je „Prosciutto di Parma“, parmská šunka, jejíž kvalitu hlídají přísné předpisy „DOP“ (Denominazione di Origine Protetta = chráněný název původu).

Již po dvě a půl tisíciletí je vepřové jedním z hlavních zdrojů stravování. Již Etruskové, kteří dorazili do těchto krajů, solili vepřové kýty tech-

nikou, která byla v průběhu století zdokonalována až do dnešní parmské šunky, což je vynikající pokrm, známý po celém světě.

Strabone píše, že v Římě jedli vepřové z prasat chovaných v Parmě. Ve středověku se dokonce prasata, která byla chována v každém domě, volně pohybovala po městských ulicích a bylo jich tolik, až to donutilo starostu, aby v roce 1300 pověřil městské strážce zabavit a zabít „prasata a prasnice“, které najdou na hlavním náměstí.

Ale proč má parmská šunka sladkou chuť? Odpověď nalézáme ve způsobu jejího solení. Mnozí historici tvrdí, že v minulosti byla sůl, dovážena z Benátek či Cervie, příliš drahá, a tak parmští používali při zpracovávání vepřového vydatné slané prameny v provincii (Salsomaggiore).

Tak začalo využívání těchto vod, které neměly pouze schopnost chránit maso před hnitím, ale také regulovaly jeho fermentaci – měly menší obsah soli, než by se muselo používat v případě soli mořské. Mimo to nesmíme zapomenout, že v Parmě se vždy zpracovávají zvířata, která nejsou nejmladší. A vzhledem k tomu, že množství vody v mase se postupně snižuje úměrně k tomu, jak v něm zvíře akumuluje tuk, parmští řezníci mohli k ochraně kýt užívat menší množství soli. Parmská šunka se tak jevila labužníkům jemnější, sladší a založila tradici sladké chuti místní šunky.

Zrození parmské šunky je malým zázrakem, který závisí také na vzduchu, na němž zraje – ten musí být sladký a suchý, jak popisuje jeden „řeznický básník“: «Vzduch pochází z nedaleké Versilie, vklouzne do údolí Val di Magra, učeše se vrcholky piniových hájů, ztratí na nich mořskou slanost a převeze čerstvé lesní aroma, pak překoná průsmyk Cisa a dále se očistí, když se otfírá o vápencové hory, nakonec se skutálí k řece Pád, aby se tam obohatil vůní kaštanů...”.

Parmská šunka se vyznačuje svou oblou formou (nazývanou kuřecí stehno). Svalová část je chráněna slabou vrstvou sádla, které ji udržuje jemnou a uzavírá případné trhlinky, kost uprostřed je dobře izolována.

PARMEZÁN (PARMIGIANO)

Bohatá a nezaměnitelná chuť z něj činí protagonistu středomořské kuchyně. Parmigiano Reggiano je jednou ze světově nejznámějších italských

sýrařských specialit. Lámaný na kousky, strouhaný, v šupinách či lamelách, je výborný i samotný, aby podpořil chuť jiných pokrmů.

Bibliografické zdroje ukazují na velmi starý původ sýrařského umění v oblasti Emilie. Plinius hovoří o sýru tavenému na tvrdou pastu, ten je typický pro předalpskou oblast. Básník Marzialis vzpomíná na sýrový produkt s vlastnostmi podobnými současnému parmezánu. Parmigiano Reggiano býval vyvážen po moři přes přístav „Portus Lunae“ (Luni), poté co byl označen charakteristickou lunou, synonymem jména přístavního městečka.

Ve středověku mniši benediktíni a cisterciáci chovali hovězí dobytek a vyráběli sýry. Vyvinuli produkt, snášejíci dlouhou přepravu a skladování. Sýr parmezánského typu pokřtil Boccaccio v Dekameronu (1350). Spisovatel takto popisoval obec Bengodi: „Byla tam hora nastrouhaného parmezánu a u ní lidé, kteří nedělali nic jiného, než makaróny a ravioli“.

Dnes, tak jako před sedmi stoletími, jsou pro zrození parmezánu zapotřebí:

– mléko z typické emiliánské oblasti, získané smícháním odstředěného mléka z večerního dojení s plnotučným mlékem z dojení ranního a v množství 16 litrů na kilo sýru (to je charakteristika, která činí tento sýr výjimečným);

– oheň spojený se starým mistrovstvím sýrařů, plod zkušeností předávaných z otce na syna;

– dlouhé a přirozené zrání, jež trvá minimálně rok, kde pomalé střídání vůní ročních období doplňuje lidské dílo a dává aroma, vůni a chuť pokrmu, jedinečnému pro svůj čistý původ, stravitelnost a významné nutriční vlastnosti.

Mezi mnohé ctitele parmezánu se řadí i Stevenson, jehož bukanýr v románu „Ostrov pokladů“ si v tabatěrce vždy namísto tabáku schovává kousek parmezánu.

TORTELLINI

Jsou to plněné těstoviny a zdá se, že vznikly jako „nouzový“ pokrm, aby se zužitkovaly zbytky ze stolu. První zmínky nacházíme kolem roku 1100 v longobardské Padánii. A předek úpravy, kterou známe dnes, se objevuje pravděpodobně kolem roku 1300 v okolí Bologne.

Je to vynález středověké kultury a syntéza umění těstovin (pasta) a dortů (torte).

Z mouky z jemného zrna a vajec se muselo vyrobit slabé těsto, jakoby na lasagne, nakrájet je na malé kousky a uzavřít v nich náplň slanou (maso, salám, sýry), nebo sladkou (marmelády, mostarda, rozinky, kandované ovoce, piškoty).

Připravovaly se dvěma různými způsoby – buď vařené ve vodě či vývaru a podávané se sýrem a kořením, nebo smažené a oslazené cukrem či medem.

Co region, to jiné tortellini: ploché (Romagna a Toskánsko), čtvercové (Val d'Aosta), dýňové (Mantova), trojúhelníkové (Cremona), copánkovité (Piacenza), obří (Marche).

SAPA

Název produktu v sobě spojuje latinská a italská synonyma pro spojení, vědění, chutnost. Jedná se o zvláštní druh moštu, vařeného a varem koncentrovaného, který k dochucování používali již staří Římané. Ti vyráběli a konzumovali různé druhy vařených moštů a v písemných pramenech jsou nejčastěji uváděny caroenum, defrutum a sapa. Všechny tři mošty byly koncentrovány varem a lišily se procentem zbytkové vody, jak je popisováno ve fragmentu Varroneho.

Dnes je již sapa raritou, ale na venkově dvacátého století se připravovala z dobře zralých a vybraných bílých hroznů. Nechala se fermentovat 24 hodin, oddělil se mošt, následovala filtrace, pak pomalý var po mnoho hodin, až se dosáhlo hustoty sirupu.

Sapa se používala k dochucení či oslazení (polenta, kaštiny, fazole, hrách), ale též k přípravě sladkokysele naloženého ovoce (mostarda), k dooslazení smažených tortellin, nebo v zimě k přípravě sorbetu ze sněhu.

Giuseppe Ricchi

Krajanské a kulturní spolky v Itálii

- **Česko-italský kulturní spolek Bohemia** – Neapol Helena Schwarzová – předsedkyně,

tel.: +39 081268784 (dopol.), +39 081 421 253 (odpol.), fax: 0039/081267336, e-mail: naples@honorary.mzv.cz.

- **Sdružení krajanů a přátel České republiky** – Associazione Praga – Řím, Eva Trlíková – předsedkyně, tel.: +39 333 1950 693 e-mail: associazionepraga@libero.it, www.associazionepraga.it.
- **ARCA – Amici della Repubblica Ceca Associati** – Florencie Michaela Žáčková Rossi – předsedkyně, tel.: +39 055 284 454, fax: +39 055 283 260, e-mail: inform@arcaassociazionefirenze.org.
- **Vicolo d'Oro (Zlatá ulička)** – kulturní spolek Emilia Romagna – ČR – Boloňa Sandro Sacchini – předseda, tel.: +39 338 2107 526, +39 347 1169 322, +39 051 243 580, e-mail: vicolodoro@iperbole.bologna.it, zlataulicka@iperbole.bologna.it.
- **Italsko** – české obchodní a kulturní centrum – Milán, Aldo Da Ros – předseda, e-mail: hanadaros@hotmail.com.
- **Spolek krajanů a přátel ČR** – Milán, Pavla Kučerová Paoella – předsedkyně, Hana Plaňková – místopředsedkyně, Kateřina Lukášová – styk s veřejností, tel.: +39 339 1289 631, fax: +39 022 940 4401, e-mail: czassoc@fiscali.it.
- **Český kulturní kroužek** – Udine, Martin Vrba – předseda, tel.: +39 043 250 9445, fax: +39 0432298126, e-mail: ccc-ckk@iol.it.
- **Mezinárodní kulturní skupina „Ippolito Rosellini“** – Pisa, Andrea Stefano Valastro – předseda, e-mail: rosellini@csinfo.it, www.pisaonline.it/GruppoRosellini/.
- **Spolek přátel České republiky** – Lonigo (Vicenza), Paolo Dal Maso – předseda, tel.: +39 044 4 83 2174, +39 033 828 318 81, e-mail: paolo.dalmaso@email.it.

Pro Vaši informaci

- V úvodu k dnešnímu Zpravodaji jsme se zmínili o finančních problémech způsobených sdělením Ministerstva zahraničních věcí, že

s ohledem na úsporná opatření nebude na rok 2010 naší Společnosti poskytnut každoroční finanční příspěvek. K překonání vzniklé situace je nezbytně nutné zvýšit příspěvkovou morálku našich členů. Každoročně se setkáváme s tím, že mnoho členů na svoji základní povinnost ke Společnosti, do které se dobrovolně přihlásili, zapomínají. Proto jsme nuceni požádat členy, kteří dosud neprovedli úhradu příspěvku za r. 2009, aby tak neodkladně učinili. Připomínáme, že podle usnesení VI. valného shromáždění je **minimální výše příspěvku** u zaměstnaných členů 200 Kč a u studentů a důchodců 100 Kč.

- Zmíněné usnesení ukládá všem členům, pokud se z jakéhokoliv důvodu nemohou na činnosti podílet, aby plnili alespoň základní členskou povinnost, řádně a včas platit roční členské příspěvky ve stanovené výši a **podle svých možností i ve vyšší částce**. To se nyní stává velmi aktuálním. Podle téhož usnesení členové, kteří neuhradí členský příspěvek 2 roky, ztrácejí členství. Je to bohužel každoročně nemálo členů.
- Víme, že **mnozí si již nepamatují, zda příspěvek uhradili**. Vedeme v naší databázi přesnou evidenci a **stačí, když se písemně, nebo prostřednictvím e-mailu dotážete**. Obratem Vám odpovíme. **Ušetříte nám mnoho prostředků za písemné upomínky**.
- **Peněžní poukázky na úhradu členského příspěvku na r. 2010 budou tentokrát, s ohledem na zpoždění ve vydávání Zpravodaje, přiloženy již ke čtvrtému číslu. Budete-li chtít provést úhradu současně i za r. 2009, uveďte to jako doplňující údaj**. Neuvedete-li při úhradě poukázku jako **variabilní symbol číslo Vašeho členského průkazu**, jsme schopni přesto Vaši úhradu identifikovat. **Při úhradě bankovním převodem bez Vašeho členského čísla jako variabilního symbolu však je nutné jako doplňující údaj uvést i Vaše jméno a příjmení**. Úhradu můžete učinit také hotově u kterékoliv pobočky České spořitelny. **Náš účet má č.1937698369/0800**.

- V r. 2010 oslavíme 20. výročí založení naší Společnosti a prvním číslem XV. ročníku Zpravodaje i 15. výročí jeho vydávání. Rádi bychom využili těchto příležitosti ke **grafické úpravě jeho titulní stránky v barvách české a italské vlajky**, tj. červené, modré, zelené a bílé tak, aby tato úprava i nadále sloužila jako podklad k textu. Nechceme to udělat bez podílu našich čtenářů. **Obrácíme se proto na vás s prosbou o vaše návrhy.** Protože bychom první číslo jubilejního XV. ročníku chtěli vydat co nejdříve, prosíme o jejich neprodlené zaslání.
- **Pražská pobočka** po úspěšném **dokončení jarního cyklu 18. ročníku kurzů italštiny v 17 kurzech s 139 účastníky**, zahájila koncem září **podzimní cyklus 19. ročníku v 16 kurzech s 126 kurzisty**. Současná krize se projevila snížením o jeden kurz a 13 účastníků. Stále větší počet se do kurzů zapisuje prostřednictvím internetu a jen menší část se zapisuje osobně. V minulém čísle ohlášený **koncert neapolských písní 5. srpna ve Foersterově síni** se opět setkal s velkým zájmem. V rámci partnerského vztahu Městské části Prahy 1 s Trentem bylo po červnovém konkurzu **15. srpna vysláno do Trenta 7 mladých hudebníků** na dvoutýdenní kurz v mezinárodním mládežnickém orchestru. **Pražská pobočka se jako spolupořadatel významně podílela i na úspěšném průběhu „Dnů italské kultury“** v rámci 4. ročníku cyklu **Poznej země EU 21.–22 října ve Chvalském zámku v Horních Počernicích**.
- **Výroční schůze Brněnské pobočky** se dne 15. září kromě předsedy a místopředsedy celostátního výboru zúčastnil i **honorární konzul Itálie, advokát Zdeněk Mokřý**, kterého za účasti představitelů naší Společnosti dne 20. října slavnostně uvedl do úřadu velvyslanec Itálie J. E. Fabio Pigiapoco.
- Dne 17. září se za početné účasti publika a veřejných činitelů města Hradec Králové konala vernisáž výstavy „Toskánské zahrady“ u příležitosti slavnostního **obnovení činnosti hradecké pobočky naší Společnosti**. Díky

vstřícnosti ředitele Italského kulturního institutu Dr. Umberta Rinaldiho, který rozhodl o úhradě nákladů s dopravou, byla tato výstava již před tím uspořádána Jihočeskou pobočkou v Českých Budějovicích.

- Všechny členy a příznivce naší Společnosti, kteří si přejí **zasílání Zpravodaje přes internet**, prosíme, aby nám to sdělili. Ušetřili bychom náklady na jeho tisk a distribuci.
- **Členy brněnské, českobudějovické, hradecké, liberecké, olomoucké, plzeňské, pražské a teplické pobočky**, kteří tak dosud neučinili, **žádáme, aby svým pobočkám sdělili e-mailové adresy**, aby mohli být operativně informováni o aktivitách svých poboček.
- **Zájemcům o výtisky Zpravodaje z předěšlých ročníků je můžeme zaslat** za sníženou cenu 10 Kč za jedno číslo. Při odběru alespoň pěti čísel nebudeme účtovat poštovné.
- Všechny členy a příznivce naší Společnosti, kteří si přejí **zasílání Zpravodaje přes internet** prosíme, aby nám to sdělili. Ušetřili bychom nemalé náklady na jeho tisk a distribuci.
- **Členy brněnské, českobudějovické, hradecké, liberecké, olomoucké, plzeňské, pražské, a teplické pobočky**, kteří tak dosud neučinili **žádáme, aby svým pobočkám sdělili e-mailové adresy**, aby mohli být operativně informováni o jejich aktivitách.
- **Zájemcům o výtisky Zpravodaje z předěšlých ročníků je můžeme zaslat** za sníženou cenu 15 Kč za jedno číslo. Při odběru alespoň pěti čísel nebudeme účtovat poštovné.

Rostislav Pietropaolo

OBSAH 3. ČÍSLA XIV. ROČNÍKU ZPRAVODAJE

Rostislav Pietropaolo: Úvodem	1
Tomáš Matras: Hrdinství po italsku. Roberto Saviano a jeho Gomora	2
Lenka Uchytílová: Bílé vrány, nebo černé ovce? Z knihy „Neapolské variace“	3
Josef Kašpar: O životě v Itálii – 3. část. Dialekty nebo jazyky	4
Irena Bukačová: Prezidenti a hlavy státu v Itálii	6
Otakar Špecinger: Velkovévodkyně Anna Marie Františka Toskánská – 1. část	7
Jaroslava Otipková: Slavnostní večer Boemia – exodus z údolí Valle di Ledro	9
Alena Kostková: Na „zkušene“ v Itálii	10
Jan Kříž: Toskánské fejetony. Jak je ve Scarlinu krásně.	11
Giuseppe Ricchi: Regionální zvláštnosti italské kuchyně, Emilia – Romagna 1. Část	11
Pavel Kopp: Krajské a kulturní spolky v Itálii	13
Rostislav Pietropaolo: Pro Vaši informaci	14

Na autorské a redakční přípravě tohoto čísla se podíleli

Irena Bukačová, Josef Kašpar, Alena Kostková, Pavel Kopp, Dagmar Koutná, Jan Kříž, Tomáš Matras, Jaroslava Otipková, Rostislav Pietropaolo, Giuseppe Ricchi, Otakar Špecinger, Lenka Uchytílová

Technická spolupráce

Josef Pietropaolo, Zdeněk Sladký

Z obsahu příštího čísla

Irena Bukačová: Reflexe italsko-českých vztahů – 1. část
Eva Chodějovská: Publikace „Roma–Praga ● Praha–Řím“
Lucie Chvojková, Michal Gorec: Obnovení pobočky Společnosti přátel Itálie v Liberci
Josef Kašpar: Italové a církev
Jan Kříž: Toskánské fejetony. Dva rozhovory
Tomáš Matras: Jižané bez příkras
Jiří Pelán, Nella Misová: Z posudku knihy „I já jsem byl v Itálii“ a vyznání autorky
Rostislav Pietropaolo, Jana Sovová: Kniha Lenky Uchytílové „Neapolské variace“
Giuseppe Ricchi: Regionální zvláštnosti italské kuchyně. Emilia-Romagna – 2. část
Otakar Špecinger: Velkovévodkyně Anna Marie Františka Toskánská – dokončení
Lenka Uchytílová: Scampia, z knihy „Neapolské variace“

ZPRAVODAJ SPOLEČNOSTI PŘÁTEL ITÁLIE

Zapsán v evidenci periodického tisku pod číslem MK ČR E 14783
S příspěvkem Odboru pro kulturu, komunikaci a prezentaci MZV ČR vydává
Společnost přátel Itálie, o.s. IČ 00564842, číslo účtu 1937698369/0800

Adresa redakce: Brixihů 21, 162 00 Praha 6,
Tel./Fax: 235 +420 362 939 / 606 648 317
Internet: www.prateleitalie.eu
E-mail: prateleitalie@seznam.cz
Odpovědný redaktor: Rostislav Pietropaolo
Náklad: 700 výtisků
Sazba a tisk: KELOC PC, spol. s r.o., Náměstí SNP 32, 613 00 Brno
Uzávěrka tohoto čísla: 30. listopadu 2009